

Tobias Churton

Aleister Crowley

ŠELMA V BERLÍNĚ

Umění, sex a magie ve výmarském Německu

NEIL CROSS

Tobias Churton
Aleister Crowley: BEAST IN BERLIN
Art, Sex, and Magic in Weimar Germany

translation © Jindřich Veselý, 2017
copyright © 2014 by Tobias Churton
copyright © 2014 by Ordo Templi Orientis for all materials by Aleister Crowley

ISBN 978-80-7511-335-1
ISBN 978-80-7511-336-8 (epub)
ISBN 978-80-7511-337-5 (pdf)

NEIL CROSS

Tobias Churton

Aleister Crowley

**ŠELMA
V BERLÍNĚ**

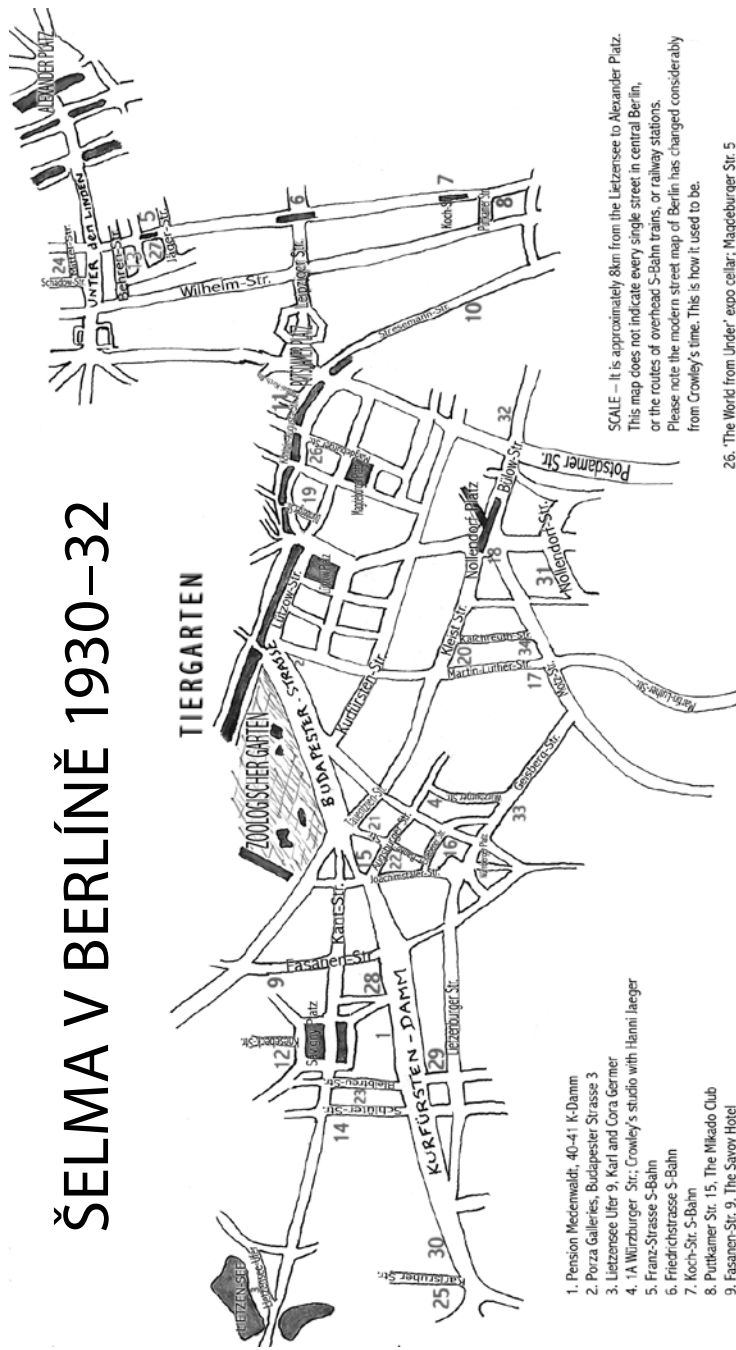
Umění, sex a magie ve výmarském Německu

NEIL CROSS

*Tuto knihu věnuji duchovním
umělcům zvuku a vize,
ať jsou kdekoli. Oni vědí a rozumí.*

ŠELMA V BERLÍNĚ 1930–32

1. Pension Meckenwald, 40–41 K-Damm
2. Porza Galleries, Budapester Strasse 3
3. Lietzensee Ufer 9, Karl and Cora Gerner
4. TA Würzburg Str., Crowley's studio with Hanni Jaeger
5. Franz-Strasse S-Bahn
6. Friedrichstrasse S Bahn
7. Koch-Str. S-Bahn
8. Puttkamer Str. 15, The Mithras Club
9. Fasanen-Str. 9, The Savoy Hotel
10. Münchner Hofbräu, Am Anhalter Bahnhof, Stresemann Str.
11. Neumann-Nierendorf Galleries, Königin-Augusta-Str.
12. Pension Savignyplatz
13. Sechen's, Behrenstr.
14. Café Reimann, Schütlerstr.
15. Stöcker's, 228-9 K-Damm
16. Lunte, Eisebener Str. 11
17. Horcher's restaurant, Martin-Luther-Str. 21

18. Café Hähnen, 1 Nollendorf Platz
19. Pension Mea, Dörrnbergerstr.
20. Kleist Kasino; Kleiststr. 15
21. Miercké's pastry house, Fanké Str.
22. Maenz, Corner Augsburgstr. And Joachimstalerstr.
23. Alfred Fiechtelheim, Bleibtreu Str. 15
24. Peter Supf, Mittel-Str. 15
25. Apartment of Crowley and Bertha Busch, Karlsruher Str. 2
26. 'The World from Under' expo cellar, Magdeburger Str. 5
27. Jacques Krako's bank, Jäger Str.
28. Marcellus and Marjo Schiffer; K-Damm 31
29. Berder's restaurant, Bleibtreustr. 33
30. Fritz, GbZ, editor: 'Vossische Zeitung', K-Damm 92
31. Christopher Isherwood; Jean Ross; Nollendorferstr. 17
32. Caté Dorian Gray; Bülow Str. 57
33. Silhouette Club; corner of Geisbergstr. and Kalmbachstr.
34. New El Dorado Club, corner of Motz Str. and Kalkbrennstr.

SCALE – It is approximately 8km from the Lietzensee to Alexander Platz.
 This map does not indicate every single street in central Berlin,
 or the routes of overhead S-Bahn trains, or railway stations.
 Please note the modern street map of Berlin has changed considerably
 from Crowley's time. This is how it used to be.

PŘEDMLUVA

Degenerovaný Berlín

Každý muž a každá žena je hvězda.

KNIHA ZÁKONA I,3

Ve středu 14. ledna roku 1932 Henri Zentgraaff, šéfredaktor novin *Sorabaiasch Handelsblad*, holandsky psaných novin v holandské části Východní Indie, informoval své čtenáře, že domorodé obyvatelstvo ve vesnicích prodává fotografie nahých žen. Konkrétně nahých žen ze Západu. Samozřejmě jsou vydávány za umělecké fotografie – byl až příliš dobře obeznámen s obvyklými záminkami. Stejně záminky se používaly při dovážení nejnovějších německých filmů, v nichž vystupují spoře oděné herečky. Obává se, že kdyby domorodci uviděli i tyto filmy, rychle by pozbyli své úcty vůči evropské kultuře. Není už dost zlé, že některé bělošky mají ve zvyku jezdit po vesnici na koni oblečené jen v tenkých koupacích úborech velice světlých barev? A vrcholem všeho je ta brožura od prodejce knih z Bandugu, jež vřele doporučuje přeložit údajně vědeckou práci – která se objevila v Německu roku 1928 pod názvem *Kultur-und Sittengeschichte der Neuesten Zeit* – Historie moderní kultury a mravů. Aby ukázala všechny výhody, jaké má *Geschlechtsleben und Erotik in der Gesellschaft der Gegenwart* – sexuální život a erotika v moderní společnosti, jak zněl podtitul –, je tato kniha ilustrována 322 obrazy, osmi barevnými listy a šestnácti světlotiskovými reprodukcemi. Jejím autorem

je berlínský novinář píšící pod pseudonymem Curt Moreck. Taková kniha ovšem nemá v holandské Východní Indii co dělat. Šéfredaktor zvolal:

Pokud produkce fotografií nahých Evropanek narostla takovou měrou, že se prodávají dokonce i v domorodých vesnicích, je z toho patrné, že se s naší kulturou stalo něco skutečně špatného, a hlavně: že v naší moderní době, příznačně více než dřív, ženy ztratily jemný smysl pro stud a uměřenost, jenž byl kdysi jejich největší ozdobou.

Zentgraaff cítil, že je nerozumné vzrušovat domorodé muže fotografiemi žen ze Západu. Pokládal indonéské obyvatelstvo za doposud krajně plaché. A v každém případě začalo vznikat nacionalistické hnutí a Zentgraaff, který osobně koketoval s fašismem, se děsil libidinózního semínka revoluce. Domorodá populace mohla směle mít prospěch z technologického pokroku a výrobků obchodníků protestantského národa, ale měla si být vědoma toho, že nemravnost, která se předvádí v *Kultur-und Sittengeschichte der Neuesten Zeit*, ať už kniha vyšla v kterémkoli jazyce, je zcela cizí jeho skutečné morální povaze. Holandský překlad vydal W. Gorter Jr. v Haarlemu a Bandungu; v mé kopii byly některé z barevných listů vytrženy.

Bylo něco na tom, co Zentgraaff psal? V jistém smyslu ano. Konrad Haemmerling alias Curt Moreck popisoval nejnovější módu se zjevným potěšením: od vosích pasů opatřených korzetem po průsvitné šaty a od podvazků po módní koupací oděvy, na nichž byl jasně patrný vliv americké kultury. Kniha byla bohatě ilustrována obrázky nahých žen od úspěšných moderních malířů, jako byli Grosz, Van Dongen a Degas, stejně jako „zajímavými“ malbami menších božstev. Nejmazanější na této knize byly současné fotografie, které zesměšňovaly vysoké umění a obrázkům propůjčovaly příděch dvojznačnosti: dávno zapomenutá bulharská filmová herečka Iwa Wanja pózující jako plakátová dívka nahoře bez, jako by byla v harému, od Ingrese; ruská závojevá tanečnice Ilona Karolevna: Orient jako kýč. Nemohlo snad indonéské domorodce zarazit jako krajně podiv-

né, že jejich západní páni preferují právě takový druh zábavy? Blížíme se k *Entartetes Berlin* („Degenerovanému“ Berlínu) Aleistera Crowleyho a nevede nás nikdo jiný než spolehlivý Curt Moreck. Roku 1931 vydal bedekr berlínského nočního života: *Führer durch das „lasterhafte“ Berlin* – „Průvodce ‚zkaženým‘ Berlínem“ – ilustrovanou příručku popisující takový rozsah erotických kratochvílí, který překonával cokoli, co mohla nabídnout Paříž. Berlín výmarské republiky byl sexuálním hlavním městem Evropy, a to i pro Aleistera Crowleyho. Jeho ambice však byly vyšší: v souladu se svou filosofií se tento mág zajímal o psychoanalýzu, kvantovou fyziku i poslední pokroky v dosud mladém filmovém médiu. Žil život naplno, *Von Kopf bis Fuß auf Liebe eingestellt*,* a ve všem, čeho se dotknul, byl zcela moderní. I když to byly tuby s barvami.

Před nedávnem jsem ukázal reprodukci jedné z Crowleyho berlínských maleb odborníkovi na moderní malířství v amsterdamském muzeu Stedelijk a požádal jej, aby mi sdělil svůj názor na dílo. Dával jsem si pozor, abych mu neukázal umělcův podpis.

„To vůbec není špatné!“ odpověděl hned. „Expresionismus... trochu to připomíná Kirchnerovy obrazy.“ Když jsem odborníkovi ukázal Crowleho podpis, dodal: „To, jak obraz podepsal, je na tom celém nejvíce naivní.“ Obraz, který jsem mu ukázal, byl *Mali und Igel* ze sbírky Davida Tibeta, dvojportrét dvou lesbiček, které pod stejným názvem provozovaly v Berlíně rafinovaný klub pouze pro ženy (viz obr. 1). Na podzim roku 1931 bylo dílo k vidění na výstavě *Ausstellung Aleister Crowley*, kterou organizovala Galerie Neumann-Nierendorf společně s uměleckým sdružením evropského rozsahu

* Průkopníkem byznysu s cestovními průvodci byl od roku 1827 německý publicista Karl Baedeker (Baedeker's Great Britain); o pozdějších brožurách se často hovoří také jako o „bedekrech“.

** „Jsem od hlavy k patě připraven na lásku“ – původní název písně „Falling in Love Again (Can't help it)“ od Friedricha Hollaendera, kterou proslavila Marlene Dietrichová ve filmu Josefa von Sternberga *Modrý anděl* (1930).

s názvem Porza, založeným s úmyslem ochraňovat liberální kulturní hodnoty, které byly marginalizovány už v krizových dvacátých letech. V takovém zásadně apolitickém prostředí se kosmopolitní mág cítil jako doma.

Obraz *Mali und Igel* je v malém katalogu výstavy uveden pod číslem 34, naneštěstí bez dalších technických podrobností, zatímco samotný obraz je reprodukován bez čísla či názvu. Ani obrazy jako takové nejsou označeny, a tak je jejich identifikace obtížná. Zdá se, že seznam v katalogu byl sestavován spěšně, ale fascinující doprovodný text Karla Nierendorfa opravdu stojí za pozornost. Majitel galerie zjevně poprvé slyšel o Crowleym od berlínského malíře a astrologa, který mu ukázal výstřížek z listu *Berliner Tageblatt*. Nierendorf řekl o Crowleym následující:

*... namaloval obrazy, které jsou podivuhodně blízké pracím Dixe nebo Noldeho, třebaže nikdy neviděl žádné z jejich děl. Na reprodukcích vidíme úchvatnou směs fantastiky a realismu, obrazy pouští a velehor, grimasy, masky, symbolické postavy, to vše vyvedené v ostrých barvách a se záměrně křiklavou barevností, což se podobá stylu düsseldorfského malíře alegorií Adalberta Trillhaase. Tato díla nelze posuzovat podle jakýchkoli formálních uměleckých zvyklostí, avšak jsou pozoruhodná jako svědectví o výstředním světě cestovatele, nadto Angličana, a jsou mnohem zajímavější než mnohá díla, která zkušenější malíři vytvářejí jako na běžícím pásu.**

* (Karl Nierendorf:) ... er habe Bilder gemalt, die merkwürdig nahe an Dix oder Nolde herankämen, obschon er von diesen Künstlern nie etwas gesehen habe. Reproduktionen zeigten ein groteskes Gemisch von Phantastik und Realismus, Darstellungen von Wüsten und Hochgebirgen, Fratzen, Masken, symbolischen Gestalten, alles farbig von brutaler Härte und einer beabsichtigten grellen Buntheit, ähnlich dem Stil des Düsseldorfer Bilder und Allegorienmalers Adalbert Trillhaase. Von einem formal künstlerischen Gesichtspunkte aus sind derartige Arbeiten garnicht zu beurteilen, aber doch merkwürdig als Dokumenten der eigenen Welt eines Weltfahrers, besonders eines Engländer und beachtenswerter als manche Erzeugnisse vom laufenden Band des routinierten Kunstmalers.“

Nierendorf byl zjevně schopen vycítit sílu Crowleyho práce i z reprodukcí, což o něčem vypovídá, protože velmi pravděpodobně šlo o reprodukce černobílé. Když se po tomto rozhodujícím prvním dojmu s umělcem seznámil osobně, ihned jej zarazilo jeho „unmittelbares Verständnis“, bezprostřední pochopení pro díla Dixe, Noldea, Beckmanna, Otto Müllera, Schmidt-Rottluffa a Scholze. Crowleyho vlastní práce Nierendorf přirozeně interpretoval také z tohoto hlediska:

*Prostřednictvím jejich intenzivní vůle a primitivnosti použitých prostředků jsou obrazy rozhodně bližší práci německých malířů než omílání běžných francouzských postupů, které se poslední dobou předkládá na druhé straně Kanálu.**

Nierendorf na konci svého textu, v němž se jinak nevyskytují anglická slova, napsal, že Crowley je „outsider“. Měl pravdu. Měl pravdu i v tom, že se Crowleyho práce vymyká jakémukoli profesionálnímu uměleckému posouzení.

Roku 1933 byly knihy Curta Morecka a mnoha dalších zakázány. *Führer durch das „lasterhafte“ Berlin* dospěl do slepé uličky; podnik Mali und Igel byl z rozkazu nacistů uzavřen. To rovněž ohlašovalo konec kariéry Aleistera Crowleyho jako expresionisty v neomezeně svobodném světě sdružení Porza. Jeho dílo bylo *entartete* („degenerované“), ještě než toto označení vzniklo, a on sám byl v očích mnoha lidí *lasterhaft* („zkažený“).

Co se dělo v letech mezi dvěma světovými válkami, zachycuje *Werdengang* („vývoj“) Bauhausu, této katedrály modernismu. Ve Výmaru bylo hnutí stále baštou expresionismu, hluboce ovlivněného esoterickým

* (Karl Nierendorf:) „Die Bilder sind durch die Intensität ihres Wollens und die Primitivität der Mittel eher mit deutschen Künstlern verwandt als mit dem Aufguß nach den üblichen französischen Rezepten, der heute jenseits des Kanals gemixt wird.“

vkladem Johannese Ittena a dalších učedníků hnutí Mazdaznan;* v Dessau se proměnilo v utopické pracoviště z oceli a skla pro komunistické studenty architektury, jen aby skončilo ve staré továrně na telefony v Berlíně-Steglitzu, *Hochburg des Faschismus*, baště fašismu.

Crowley se samozřejmě nejvíce přiblížil umění raného Bauhausu, které bylo ve třicátých letech už trochu z módy, třebaže existovali i kritičtí, kteří tvrdili, že expresionistická groteska se nyní stala každodenní skutečností. Nehledě na to všechno musel Crowleyho přitahovat kromě exotických motivů, které našel v dílech umělců, jako byl Nolde, primitivismus a syrová intenzita. Crowley hodně cestoval, takže si rozvinul globální pohled na umění.

Jak už poznamenal Nierendorf, Crowley se s německým expresionismem neseznámil hned. Podněty čerpal z francouzského postimpresionisty Paula Gauguina, pravděpodobně kvůli intenzitě jeho nezvyklého používání barev, která předjímalu techniky fauvistů a expresionistů. Gauguinův duch ke Crowleymu přišel o deset let dříve, když vytvářel malby pro Thelémské opatství poblíž Cefalù. Nebyla snad Sicílie jeho Tahiti? Vždycky litoval, že se s Gauguinem nesešel osobně. Malíř zemřel roku 1903, šest měsíců poté, co se Crowley v Paříži seznámil s Rodinem. Rád bych věděl, jestli Crowley někdy viděl krásný obraz, který Gauguin namaloval roku 1897 během krize, která jej téměř dohnala k sebevraždě: *D'où venons-nous? Que sommes-nous? Où allons-nous?* (Odkud přicházíme? Kdo jsme? Kam jdeme?) V každém případě by pochopil gnostický význam názvu: pocházíme z vyššího duchovního světa, který určuje naši identitu, světa, s nímž můžeme komunikovat, a to je potřebné i žádoucí, kdykoli jsme my lidé konfrontováni s opakujícími se otřesy tohoto našeho světa. Tato závislost na kontaktu s vyšší inteligencí vylučuje jakýkoli vliv Nietzscheho vitalistické filosofie vůle na Crowleyho, třebaže

* Mazdaznan je náboženské a zdravotní hnutí založené Otto Hanischem na konci devatenáctého století; prosazovalo tělesnou kulturu, vegetariánství a dechová cvičení.

Zarathustrova poetická dikce není Crowleyho próze cizí. Slavné verše z *Knihy zákona* platí i o umělcích: „Každý muž a každá žena je hvězda.“

Dávno před filosofií Andyho Warhola je to třeba chápat v tom smyslu, že tvůrčí bytost má nevědomou duši, která je přístupná inspiraci. „Láska je zákon, láska pod vůlí.“ Právě vůle se stává viditelnou na plátně jako výsledek umělcova gesta a lze ji vycítit z účinku díla. Tato intenzita je tím duchovním v umění.

Do what thou wilt shall be the whole of the Law. (Čiň, co chceš, ať je cele zákon.) To nemá nic společného s *Die Triumph des Willens*,* třebaže toto dílo zůstává jedním z nejlepších modernistických dokumentárních filmů vůbec. Theléma není vůlí temného kolektivu, kterou by činil legitimní její účinek na masy. Etickou normou je vůle, která následuje právě jáství.

Crowley se v žádném případě v Berlíně nezapletl do politiky, ale měl bystrý zrak a výjimečně spolehlivý úsudek. Neměl rád teosofii, odmítal rasové teorie a s nasledovníky hnutí Mazdaznan v Bauhausu by se necítil dobře. Skutečná německá civilizace a židovství pro něj byly synonymní. Jako mág byl odborníkem na symboly, ale také si uměl vychutnat provokativní vtíp; jakýsi Salvator Dalí okultismu: každá publicita je dobrá publicita. Jak píše Norman Page v knize *Auden and Isherwood: The Berlin Years* (Auden a Isherwood: Berlínská léta, 1998), když se Hitler dostal roku 1933 k moci, „dokonce i Aleister Crowley ... pokládal za rozumné odjet – vzdor svému tvrzení, že myšlenku používat jako symbol svastiku vnukl národním socialistům on, čímž si měl pravděpodobně vysloužit jejich nehynoucí vděk.“**

Mnohem smysluplnější poznámky o Crowleym a svastice může-

**Triumpf vůle* (1935), film Leni Riefenstahlové o norimberském sjezdu NSDAP roku 1934.

** Takové tvrzení, že o sobě Crowley prohlašoval, že dal NSDAP jejich symbol, by nemělo být v žádném případě bráno jako věrohodné. Hiler přijal svastiku jako symbol roku 1920, dlouho před Crowleyho německým dobrodružstvím. Viz kapitolu 19 této knihy „Dřív než byl Hitler, já jsem“. (Tobias Churton)

me najít v této nové knize Tobiase Churtona, kterou čtenářům srdečně doporučuji. Nakolik je mi známo, žádný jiný *entarteter Künstler* („degenerovaný umělec“, nacistická nadávka) nebyl předmětem tolika životopisů, z nichž poslední je mistrovské dílo *Aleister Crowley: The Biography* (2011), rovněž od Tobiase Churtona, který jako první věnuje vážnou pozornost Crowleyho duchovní filosofii s ohledem na její záměry a úspěchy. Kniha *Aleister Crowley: Šelma v Berlíně* má svůj počátek ve dvacáté čtvrté kapitole tohoto životopisu. Čtenář může doslova sledovat Šelmu při jeho toulkách městem: může se s ním jít podívat na Schreckův film nebo vyrazit do klubu *Mali und Igel*, třebaže tam směly jen ženy. Samozřejmě by moc rád šel na výstavu děl Aleistera Crowleyho, ale je příliš pozdě. Výstava v galerii Porza měla velký úspěch, většina děl se prodala, patrně hudebníkovi, který si přeje zůstat v anonymitě. Dokonce se říká, že tento sběratel chce koupit i Crowleyho dům, což by mohlo být pro mága velmi výhodné, protože má stále dluhy. Zjistajasna čtenář spatří mladou ženu v *Romanisches Café*. Je jí sotva dvacet. Má podezření, že je to Hanni Jaegerová, protože čte tuto knihu. Je oblečená do odvážných šatů, ovšem má to v sobě a umí to předvést. A zde je sám mistr Therion: *la Belle et le Bête* (Kráska a zvíře)! Jak to jen dělá?

Frank van Lamoen je asistent kurátora výtvarného umění v muzeu Stedelijk v Amsterdamu. Studoval holandsčinu na univerzitě v Amsterdamu, psal o satíře osmnáctého století, publikoval rozličné články o alchymii, hermetické filosofii a holandských následovnicích Jakoba Boehmea; sestavil první holandský výbor z děl Giordana Bruna. Rovněž čtvrtstoletí přispíval do publikací *Bibliotheca Philosophica Hermetica* v Amsterdamu, týkajících se tradice hermetických textů a prací Jakoba Boehmea.

PODĚKOVÁNÍ

Stejně jako mnoho z nás je i tato kniha dítětem okolností i tajemství a její zralost je plodem lásky a péče, kterou jí neustále věnovala blízká rodina a okruh přátel.

Bezprostředním podnětem byla žádost obchodníka s uměním a historika Roberta Burattiho sídlícího ve Fremantle, abych přispěl do katalogu, který měl doprovázet jeho výstavu *Aleister Crowley — The Nightmare Paintings (Palermo Collection)* v Austrálii roku 2012. Robert mi umožnil splnit mou touhu odhalit více pravdivých informací o výstavě Aleistera Crowleyho v Porze, která probíhala od října do prosince 1931, kde bylo před berlínským publikem veřejně vystaveno dvacet tři Crowleyho originálních děl uprostřed posledních světel – ne-li obřadů – revoluční výmarské republiky. Moje studie „Udělat výstavu sám ze sebe: Aleister Crowley v Berlíně 1930–1932“ spustila reakci, která explodovala do knihy *Aleister Crowley: Šelma v Berlíně*. Čtenář nicméně v poslední kapitole objeví moje podivuhodné odhalení, že prapůvodní semínko této knihy bylo zasazeno před mnoha lety, ještě když byl Berlín násilně rozdělený.

Dávno před laskavou pobídkou Roberta Burattiho, abych o Crowleyem uvažoval jako o umělci, sdílel můj zájem o souvislosti mezi Berlínem, Crowleyem a duchovní revolucí Heinz Reinhofer (obyvatel Berlína od svého útěku z Trieru v sedmdesátých letech). Právě Heinz mi poprvé otevřel dveře Berlína v únoru 1983. Tento Berlín, stejně jako skvělé

město, které zažil Crowley, už zcela zmizel; Heinz naštěstí nikoli. Jeho jasný, přísný pohled na život je upřímný, ne vždy vítaný, ale nezřídka pravdivý. Jeho duše s jejím zvláštním viděním přírody žije v základech této knihy.

Díky redaktoru Jonu Grahamovi z nakladatelství Inner Traditions dlouho zapomenuté semínko rychle vyklíčilo; společnými silami pomáhali přátelé. William Breeze porozuměl a vřele projekt podporoval; poskytl nám vzácné nepublikované materiály z archivu O.T.O. Měl jsem dojem, jako by tyto materiály byly zachovány právě pro takovou práci, která byla tolik let v zárodečném stavu. William Breeze rukopis přečetl a zkoumal, nakolik je přesný, aniž by odporoval autorově interpretaci odlehých událostí a obskurních motivů.

Christopher McIntosh, který žije v Brémách, se svou obvyklou skromností a štedrostí přispěl dobrovolně svou expertízou německého jazyka, historie a esoterismu. Jsem hluboce vděčný za Chrisovy rané komentáře k tématu knihy, za jeho pomoc při zkoumání „Alvo“ von Alvenslebena a sdružení PORZA – a za jeho překlad dopisu Berthy Buschové o odpuštění a cenzuře psaného Karlu Germerovi roku 1932: jeden z těch okamžiků, kdy si v průběhu biografické práce začnete plně uvědomovat, že máte tu čest být svědky autentického svědectví skutečných lidí, jejichž pocity přesahují dobu, kdy je poprvé cítili a sdělovali. Poslední slovo nemají životopisci, ale život.

Psát tuto knihu byla zkušenost „cestování časem“. Klidně byste mě mohli nechat seskočit s padákem do Berlína roku 1931; jsem si jistý, že bych vůbec neměl problém najít přesně, kam bych šel, co bych měl najít a kde najít slušný – anebo také neslušný – nocleh. Stěžejní pro získání takového trojrozměrného, živého smyslu pro čas a město bylo provázení a trpělivá asistence kurátora amsterdamského muzea Stedelijk. Před sedmadvaceti lety, když jsme se poprvé setkali, ještě neexistovala fakulta hermetických studií a západního esoterismu na univerzitě v Amsterdamu, ale žil Frank van Lamoen – a pracoval pro Joosta Ritmana, který byl

„Guv'nor“ sběratelství hermeticko-gnosticko-rosekruciánských knih v Bibliotheca Philosophica Hermetica pana Ritmana v Bloemstraat v Amsterdamu. S Frankem jsme se poprvé setkali v Amsterdamu v lednu 1986; tehdy jsem o něm řekl, že je „brilantní“. Od té doby tato hvězda nepotemněla ani trochu. Je úžasné, že nás společný profesionální zájem o moderní umění a esoterismus znovu svedl dohromady nad tímto krásným projektem: vyzvednutí Titaniku, Berlína let 1930—1932. Právě Frank jako první znovuobjevil v časopisu *Saturn-Gnosis* obrázkového génia Albina Graua, a mnoho dalších cenných věcí pro tuto knihu.

Anglie své pozoruhodné muže a ženy dodnes utajuje, anebo má své pozoruhodné muže a ženy k tomu, aby žili v utajení. Pod pozlátkem „národa hokynářů“ existuje odlišný obraz, duchovní těleso spojené žilami, artériemi a svaly, které nebývají ani viděny, ani oceněny. Nám ovšem vládou média, a je to pořádná „nalejvárna“. Svě významné místo v onom duchovním organismu má i hudebník, básník, badatel a znalec akkadského a koptského písemnictví, známý světu jako David Tibet, muž svérázného a dobře informovaného rozhledu, který ve „starém hříšníkovi“ (Crowley) už drahý čas spatřoval jiskru světla. Davidovi jsem hluboce vděčný za svolení podívat se na originály a znovu zveřejnit fotografické reprodukce jeho vlastní vybrané sbírky Crowleyho děl. Velmi si cením krásné vzpomínky na jeho vřelost a štědrost, když jsem přišel i s rodinou, abych se s ním v říjnu 2012 setkal v Hastingsu, poblíž posledního Crowleyho pozemského sídla.

Rád bych poděkoval zaměstnancům Warburg Institute (domova „Yorke Collection“ Crowleyho děl) za jejich dlouholetou milou pomoc. Velice děkuji rovněž Crowleyho životopisci Timothy d'Arch Smithovi; Cis van Heertumovi; Steffenu Dixovi (za jeho výjimečně pečlivou pomoc a expertízu ohledně vztahů Crowleyho a Hanni Jaegerové s velkým portugalským básníkem Fernandem Pessoa; Paulu Feazeymu za bezkonkurenční webové stránky LASH TAL „Aleister Crowley Appreciation Society“; Jimu Parsonsovi; Vanilla Beer; a za trpělivost a porozumění své

ženě Joanně, dceři Merové, která musela zakusit, že když tatínek píše knihu, připadá rodině, o kterou se snaží postarat, jen jako spolubydlíci.

Konečně bych rád vyjádřil svou hlubokou vděčnost, uznání a úctu Jonu Grahamovi a všem z vedení nakladatelství *Inner Traditions* za vhléd, vizi, dobrotu, porozumění a za veškerou profesionalitu, kterou se vždy vyznačovala naše vzájemná transatlantická komunikace. Byla to úžasná příležitost, společně pracovat na vytváření knihy a (doufejme) i na duchovním a uměleckém osvětlení: velké tradici, která zažehla další, odlehlejší renesanci.

DRAMATIS PERSONAE

Kdo je kdo v knize Šelma v Berlíně

Alfred Adler (1870–1937)

Slavný psychoterapeut, praktikující „individuální psychologii“ ve Vídni a Berlíně.

Henry Bender (1876–1933)

Německá filmová hvězda a obtlouštělý komik, který měl vlastní restauraci Bei Henry Bender na Bleibtreustrasse 33.

Berlín

Jméno je odvozeno od slov „bažina“ nebo „medvěd“; Berlín se stal hlavním městem Brandenburského markrabství v patnáctém století. Po založení Německé říše se Berlín stal roku 1871 hlavním městem; byl postaven na pláni rozčleněné kanály a rychle rostl a pohlcoval okolní vesnice a předměstí. Roku 1930 byl Berlín to nejmodernější, nejprogressivnější město na celé planetě.

Henri Birven (1883–1969)

Podle Crowleyho „nabubřelý idiot“; v Berlíně sídlící Birven vydával teosofický časopis *Hain der Isis* („Isidin háj“).

Frau Bertha Buschová (1895–?)

Rodačka z Curichu, socialistka a rozvedená Bertha (známá jako „Bill“ nebo „Rudý anděl“) byla obchodnice sídlící v Berlíně.

Max Brüning (1887–1968)

Umělec proslulý sbírkou asijského umění a erotických předmětů; v Berlíně na Nordstrasse 50 provozoval salón pro hostující umělce.

John Fillis Carré Carter (1882–1944)

Pomocný komisař londýnské metropolitní policie (1922–1938), vedoucí zvláštního oddělení, podplukovník Carter s krycím jménem „Nick“ byl Crowleyho kontakt s výzvědnou službou.

Aleister Crowley (1875–1947)

Přátelům byl znám jako „666“ nebo „Šelma“; rodák z Warwickshiru. „Aleister“ je umělecký pseudonym Edwarda Alexandra Crowleyho z doby, kdy studoval na Cambridgi. Básník, dramatik, horolezec, průzkumník, mág, náboženský filosof a malíř.

Astarte Lulu Crowleyová (nar. 1920)

Dcera Aleistera Crowleyho a Ninette Frauxové, narozená na otcově experimentálním „opatství“ v Cefalù na Sicílii. Astarte Lulu byla od otce odloučena od dubna roku 1923, kdy diktátor Mussolini vypověděl Crowleyho z Itálie.

Nancy Cunardová (1896–1965)

Anglo-americká básnířka, publicistka a politická aktivistka: pravnučka loďařského magnáta Samuela Cunarda. V Paříži roku 1929 založila Nancy nakladatelství Hours Press.

Maria Teresa Ferrari de Miramar (1894–1955)

Crowleyho čím dál labilnější „velekněžka voodoo“. Maria se rozvedla s jakýmsi Sachezem; pocházela z Nikaraguy (Miramar je město v nikaragujském kraji León).

Otto Dix (1891–1969)

Německý malíř spojený s „expresionistickou“ školou figurativního umění.

Albert Einstein (1879–1955)

Otec teorie relativity; ředitel berlínského Ústavu císaře Viléma pro fyzikální chemii a elektrochemii (1914–1932); profesor na berlínské Humboldtově univerzitě.

Hanns Heinz Ewers (1871–1943)

Někdejší špión, scénárista, romanopisec a herec; autor knihy *Fundvogel*, románu o homosexualitě.

„**Fanny**“ (Peter)

Berlínský transvestita, kterého měl Crowley ve velké oblibě.

Alfred Flechtheim (1878–1937)

Jeden z největších světových sběratelů a prodejců moderního umění; mezi jeho klienty patřili i Paul Klee, George Grosz a Pablo Picasso.

Ninette Shumwayová (née Fraux) (1895–1989)

Tato chudá Francouzka se se svou sestrou Héléne roku 1911 odstěhovala do Ameriky; jako s ovdovělou matkou se s ní seznámila Crowleyho milenka Leah Hirsigová (1883–1975), k čemuž došlo při Ninettině návratu do Francie roku 1919. Roku 1929 si Héléne vzala do péče Ninette a Crowleyho dceru Lulu.

Otto Gebhardi (1849–?)

Úředník u telegrafu, teosof, milenec Marthy Küntzelové; autor dvou článků, „Magická flétna – moderní mystérium“ a „Goethův Faust“ (1927).

Karl Johannes Germer (1885–1962)

Crowleyho pravá ruka, pokud byl přítčný.

Cora Eaton Germerová (1873–1942)

Dcera Clarka Eatona a Ariadne Shookové z Ulster County, New York. Roku 1929 si bohatá Cora si vzala Karla Germera a půjčila Crowleymu 12 850 liber na šestiprocentní úrok.

Louis Gibarti

Sovětský špion a pravá ruka Williho Münzenberga, muže číslo jedna komunistické Internacionály (kominterny) na Západě.

Edward Goldston (1892–1953)

Spoluředitel Mandrake Press (Museum Street, Londýn), které založil společně s P. R. Stephensenem v roce 1928 s cílem publikovat radikální díla.

Albin Grau (1884–1971)

Grau, producent hororového filmu *Nosferatu* (1922) byl vůdcem (pod jménem Frater Pacitius) „rosekruciánské“ Pansofické lóže Bratří hledajících světlo Orient Berlin (Velmistr: Heinrich Tränker).

Eugen Grosche (1888–1964)

Majitel berlínského obchodu s esoterikou „Inveha“, sekretář pansofické lóže Bratří hledajících světlo, Orient Berlin.

Prof. Wander Johannes de Haas (1878–1960)

Odborník na fyziku nízkých teplot z univerzity v Leidenu.

Gerald Hamilton (asi 1888–1970)

Za první světové války byl uvězněn za protiválečné intriky. Koncem roku 1931 byl dopisovatelem *Times* a byl ve spojení s komunistickou špionáží.

Nina Hamnettová (1890–1956)

Takzvaná „královna bohémy“; britská umělkyně Nina byla přítelkyní Aleistera Crowleyho od doby, kdy se od roku 1910 snažila studovat umění.

Wilfrid Lewis Hanchant (1901–1978)

Obchodník se starožitnostmi, redaktor časopisu *Arts and Crafts*, autor knihy *The Newgate Garland, or Flowers of Hemp* (1932): sbírka se týkala slangu a „pokryteckých frází“.

Wyn Hendersonová

Vydavatelka, redaktorka *Aquila Press*, hostitelka, přítelkyně Nancy Cunardové.

Oscar Hopfer (1895–?)

Německý umělec z Weissendorfu; ilustrátor německé verze Crowleyho *Liber 777* z roku 1930, která vyšla v nakladatelství Leipzig Thelema Verlag.

Gertrud Howeová

Crowleyho milenka a modelka; podle Crowleyho byla mulatskou sestřenicí prezidenta Hoovera.

Aldous Huxley (1894–1963)

Vnuk vědeckého „volnomyšlenkáře“ Thomase Henryho Huxleyho (1825–1895); Huxley, kdysi posedlý láskou k Nancy Cunardové, byl romanopisec s vážným zájmem o vědu.

Christopher Isherwood (1904–1986)

Romanopisec a přítel Jean Rossové a Geralda Hamiltona: obyvatel Berlína od roku 1929.

Hanni Larissa Jaegerová (1911–1932?)

Devatenáctiletá dívka ze Santa Barbary v Kalifornii, umělkyně a modelka; byla hostem u berlínského umělce a astrologa Hanse Steinera.

Otec Ronald Knox (1888–1957)

Klasicista a římskokatolický konvertita; Knox byl katolickým kaplanem v Oxfordu, když univerzitní společnost pro poezii pozvala Crowleyho, aby v ní v únoru 1930 promluvil.

Paul George Konody (1872–1933)

Umělecký kritik v londýnském *Daily Mail* a *Observer*; Konody povzbuzoval Crowleyho v jeho plánech na výstavu.

Jacques Krako (1882–1944)

Syn Leviho Kraka a Susanny Steinhardtové; Jacques byl vlastníkem A & Co. Banky na Jägerstrasse 11 v Berlíně.

Arnoldo Krumm-Heller (1876–1949)

Teosof se zájmem o alternativní medicínu, žák biskupa Clementa z Martiniistické gnostické církve (pod Joannym Bricaudem); Roku 1927 v Mexiku založil Krumm-Heller svou společnost FRA (Fraternitas Rosicruciana Antiqua) s chartou řádu Ordo templi orientis.

Martha Küntzelová (1857–1942)

Teosofka, učitelka ve škole v Lipsku a překladatelka Crowleyho prací do němčiny.

Frederic Lekve (1904–1956)

Němec první generace z norské rodiny; Lekve zakusil roku 1929 osvětlení, že jeho posláním je theléma.

Margo Lionová (1899–1989)

Narozena v Istanbulu; velmi talentovaná performerka Margo Lionová si vzala malíře, grafika, textaře a humoristu Petera Wintera; roku 1928 vytvořila se svou přítelkyní Marlene Dietrichovou nahrávku hitu: odvážný sexuální kus „Když je nejlepší přítelkyně s nejlepší přítelkyní“ (*Wenn die beste Freundin mit der besten Freundin*).

Mali a Igel

Crowleyho obraz přítelkyň a majitelek čistě ženského klubu Mali und Igel na Martin-Luther-Strasse 16: „Mali“ byla Elsa Conradová a „Igel“ („ježek“) byla Elsina přítelkyně (viz obr. 1).

Gustav Meyrink (1868–1932)

Významný německý spisovatel románů s okultní tematikou; Meyrinkův Golem se poprvé objevil na pokračování v *Die Weissen Blätter* (1913–1914).

Karl Nierendorf (1889–1947)

Společně s bratrem Josefem vlastník galerie Neumann-Nierendorf GmbH založené roku 1926; galerie se v listopadu 1930 přestěhovala z Lützowstrasse 32 do Königin Augusta Strasse 22 a zde byla až do začátku roku 1932.

Emil Nolde (1867–1956)

Jeden z prvních a největších německých expresionistů.

Dorothy Olsenová (1892–1981?)

Narozená v Chicagu, dcera norského imigranta Christiana D. Olsena. Dorothy Olsenová byla vysoká pět stop a šest palců, měla hnědé oči a kaštanové vlasy. Roku 1924 cestovala do Paříže a stala se Crowleyho „Šarlatovou ženou“ jako „Soror Astrid“.

Dr. Ernst Christian Heinrich Peithmann (1865–1943)

Neognostický „patriarcha“ se zájmem o sexuální magii či „gnози“.

Fernando Pessoa (1888–1935)

Portugalský básník hluboce zaujatý transcendentním bytím i Aleisterem Crowleyem.

Walter Plantikow (1893–?)

Umělec z bavorského Georgenbergu, studoval v Berlíně; na živobytí si vydělával jako ilustrátor.

Israel Regardie (1907–1985)

Crowleyho mladý americký sekretář, sídlící v Anglii.

Léon Rosenfeld (1904–1974)

Belgický fyzik, který roku 1932 publikoval důkaz, že Diracova relativistická elektronová teorie je ekvivalentní teorii Heisenberga a Pauliho.

Jean Rossová (cca 1911–1973)

Krásná a svobodomyšlná herečka, tanečnice, zpěvačka, spisovatelka,

novinářka a humoristka; částečně inspirovala Isherwoodovu postavu Sally Bowlesové.

Ernst Schertel (1884–1958)

Někdejší student historie a filosofie, který se pak oddal starodávným náboženstvím, naturismu, sexuálnímu osvobození, sadomasochismu, okultismu a taneční kultuře.

„**Marcellus Schiffer**“ (Peter Winter) (1892–1932)

Manžel performerky Margo Lionové; Schiffer bývá pokládán za nejlepšího kabaretního hudebního skladatele v Německu.

Karl Schmidt-Rottluff (1884–1976)

Možná jeden ze tří německých malířů, o nichž se Karl Nierendorf domnívá, že je možné je zařadit po bok Crowleyho.

Georg Scholz (1890–1945)

Vůdčí osobnost realistického stylu nového objektivismu.

Erwin Schrödinger (1887–1961)

Kvantový fyzik a od roku 1927 nástupce Maxe Plancka na berlínské Univerzitě Friedricha Viléma.

Franz Seldte (1882–1947)

Spoluzakladatel (2. prosince 1918) a vedoucí paravojenské organizace „Stahlhelm, Bund der Frontsoldaten“.

Stephen Spender (1909–1995)

Britský básník; blízký přítel Christophera Isherwooda.

Günther Stein (1900–?)

Novinář v *Berliner Tageblatt*.

Hans Steiner (1891–1957)

Malíř, jevištní výtvarník, karikaturista, astrolog.

Percy Reginald Stephensen (1901–1965)

Australský absolvent Oxfordu a radikální vydavatel sídlící v Londýně.

John William Navin Sullivan (1886–1937)

Vědecký dopisovatel *Times*, matematik a spisovatel, autor populárně vědecké literatury. Sullivan byl Crowleyho přítel.

Peter Supf (1886–1961)

Jakýsi německý Antoine de St. Exupéry: „letec básník“, romanopisec a korespondent mnoha spisovatelů včetně Thomase Manna.

major Robert Thompson (Robin) **Thynne** (zemřel 1936)

Ředitel Mandrake Press a nadšený antroposof.

Heinrich Tränker (1880–1956)

Od roku 1921 nositel lóžové charty X° O.T.O.; obdržel ji od Theodora Reusse; Crowleyho protivník v Německu.

Adalbert Trillhaase (1858–1936)

Německý exponent „naivního“ okrajového umění: tvořil drsným a instinktivním způsobem s použitím soukromého vizuálního jazyka stejně jako Crowley.

Werner „Alvo“ Konstantin August von Alvensleben (1889–1962)

Aristokratický patron umění, ředitel všeevropského spolku PORZA.

Hraběnka Ellen von Stauffenbergová (1885–1975)

Auguste Lisbeth Ellen, hraběnka Schenk von Stauffenberg z Charlottenburgu v Berlíně se provdala za Markwarda Schenka hraběte von Stauffenberg (1889–1975) roku 1913.

John Maria Verweyen (1883–1945)

Německý filosof, svobodný zednář, generální sekretář německé sekce Teosofické společnosti.

Hermann von Wedderkop (1875–1956)

Vydavatel intelektuálního časopisu *Der Querschnitt* („Průřez“).

Heinz Wornier (1910–2008)

Mladý levicový sochař, který si na živobytí vydělával jako štukatér. Heinz začínal roku 1925 jako učeň sochařství, večerně studoval na berlínské škole užitého umění.

Gerald Joseph Yorke (1901–1983)

Syn absolventa Cambridge, vlastníka pozemků a majitele birminghamské keramické firmy H. Pontifex Ltd., Vincenta Wodehouse Yorka; Gerald byl výjimečný absolvent historie na Cambridgi, který se velmi zajímal o východní náboženské filosofie; Crowleyho žákem v magii byl od konce roku 1927.

1. SÓLOKAPR!

Práce v Německu jde vskutku velmi dobře. Vždycky jsem věděl, že právě tahle země mi porozumí. (Kasimira) mě učí německy. Cítím, že tady jednou budu mít mnoho práce.¹

ALEISTER CROWLEY KARLU GERMEROVI, 1928

Stará dáma, na hlavě potrhaný šátek a tlusté tělo nacpané do tlustého hubertusu, stojí jako skála v bagančatech na chladné žulové dlažbě Friedrich-Wilhelm Platz. Kolem dávno zestárlého krku se jí vine had šátku; snad jen podle něj lze ještě určit její pohlaví. Sklopené oči, ruce vražené do kapes; tento pronikavý památník nucené skromnosti chudoby tiše stojí na stráží u vchodu do stanice metra, jeden a půl míle jižně od modernější části Berlína.

Přes rameno má přehozenou velkou koženou tašku na drobné. Drobné... Je sobota odpoledne. Máme květen roku 1930. Prodává noviny. Na malém stánku se chladem chvěje obrázkový časopis *Revue*: dlouhé dívčí nohy provokativně kráčejí kolem lhostejné prodavačky a propůjčují jejímu podomnímu prodeji novin zapomenutou hrdost. Nad nohama v punčochách a mýty o rozkoši volají její nejprodávanější noviny, *Berliner Tageblatt*, o fenik: dvě vydání denně, srolovaná a spěšně distribuovaná ve šlapacích vozících nakladatele Rudolfa Mosse po městě do tuctů stánků, jako je tehle.

*Obr. 1.1. Aleister Crowley, 1929.
Fotografii laskavě poskytl Warburg Institute.*

Prodavačka zrovna stojí na svém žulovém panství sama, avšak na sever od Friedrich-Wilhelm Platz pod stromy Tiergarten, veřejného parku v centrálním Berlíně, podle svědků právě probíhá ponurá demonstrace. Dav provází rakev; nesou ji ti, kdo představují pozůstalé, v plochých čepicích „leninkách“, které nepochybně označují oddané soudruhy v dělnickém boji. Rudé vlajky německé komunistické strany (KPD) jsou pevně složené v ironické počtě „mrtvému“, velký transparent, nesený vysoko na tyčích, hlásá: „Dělníci – navěky pohřbíváme koalici“ (*Arbeiter – Zu Grabetragen wir für immer die Koalition*), zatímco na černé rakvi spočívající na ramenou dělníků stojí jediné slovo, vyvedené bílou barvou přes celou rakev: Koalice. Koalice sociálně demokratické strany kancléře Hermanna Müllera, Centra, Německé demokratické strany a Německé lidové strany zemřela 27. března; ze světa ji sprovodila velká hospodářská krize spolu s vnitrostranickými spory. Chudák Müller, znavený prohnilou politikou, bude mrtvý do roka – těžká rána pro sociální demokraty.

Když stará prodavačka na Friedrich-Wilhelm Platz vzhledne od svého promrzlého snění k ruce svírající peníze, další politické shromáždění se chýlí ke konci.

Dvě stě třináct kilometrů severozápadně od Berlína leží starobylé město Schwerin a v něm se uniformovaní muži řadí kolem svého charismatického řečníka, stojícího na provizorním pódiu. Je to paravojenská skupina Stahlhelm neboli Bund der Frontsoldaten, sdružení vojenských veteránů, kterým velí jejich vůdce a zakladatel Franz Seldte, chytrý a ukázněný navenek, uvnitř zuřící.

Seldte pohrdá slabostí mladé demokracie Výmarské republiky; demokracii podle něj kdysi mocné říši vnutila zkorumpovaná mašinérie staré gardy: peciválové, pohodlní politikové, kteří – Seldte prohlašuje, aniž by mu kdokoli odporoval – zradili své vojáky a svou vlast, když v listopadu 1918 ukončili válku. Hanba! Přiveďte zpátky císaře! Stahlhelmské shromáždění se svými projevy, dupáním a provokacemi v odpoledním vánku a chladném slunečním světle ruší poklid starého hlavního města Mecklenburgu.

Stahlhelmská skupina patří k rozpuštěné protivládni koalici pracovných stran nazývané Reichsausschuss; teď si skupina razí cestu k politickému vlivu společně s NSDAP (Nacionálně socialistická strana německých dělníků neboli „nacistická“ strana), ale ve volbách nemá šanci. Nacisté v roce 1929 v Mecklenburg-Schwerinu zdvojnásobili počet svých voličů a vůči koalici s Reichsausschuss se staví odměřeně. Šéf nacistické propagandy dr. Goebbels, který sídlí v Berlíně, je nositelem archaického titulu gauleiter (hejtman); tyto nacionalistické „druhy“ pokládá spíše za měšťáky. Goebbels trvá na tom, že příliš blízký veřejný vztah s nimi by kompromitoval revoluční image nacistů. Hitler pohrdne možností stát vedle Seldteho na pódiích koaličních shromáždění.*

Když slunce pomalu zapadá za nádherné žluté domy a zlatavé věže Schwerinu a Seldteho elektrinou zesílený hlas s ozvěnou znovu ostře kritizuje nedostatek – podle jeho názoru – cti v politickém zmatku Reichstagu, stará žena na Friedrich-Wilhelm Platz sahá do tašky s drobnými, aby vrátila obchodníkovi, který si koupil sobotní večerník *Berliner Tageblatt*, číslo 207 z května 1930.

Muž vystupuje ze stínu stánku do posledních ostrých paprsků zapadajícího slunce a pohlédne na zadní stranu. Zaujme ho pěkná kresba muže. Obchodník se pozorně podívá, aby kresbu lépe prozkoumal: velká, vznešená hlava je zakloněná, jako by se muž na obrázku zrovna nadechoval. Jeho oči jsou zavřené v jakémsi intenzivním mystickém setkání s vnitřní silou, kterou se jen zřídka vyznačují muži v obleku.

* Seldte doufal, že by Stahlhelm mohl zaplnit mezeru ve vedení národně konzervativního hnutí. Společně s Alfredem Hugenbergem a Adolfem Hitlerem pomáhal v roce 1931 vytvořit „Harzburger Front“, což byla aliance proti vládě Heinricha Brüninga. Měl v úmyslu vést národně socialistické hnutí do vlády s Hitlerem jako ministrem práce. Pokus o vytvoření Kampffront „Schwarz-Weiß-Rot“ (bojové fonty černo-bílo-rudé), nástroje jeho snah, selhal, Seldte se roku 1933 připojil k nacistické straně a Stahlhelm byla pohlcena SA. Seldte s Hitlerem spolupracoval nerad. Roku 1933 chtěl z vlády odstoupit; Hitler jej odmítl. V roce 1945 Seldteho americké síly uvěznily; zemřel ve vojenské nemocnici Fürth, ještě před soudem.

Obr. 1.2. Aleister Crowley, kresba Augustuse Johna (1878–1961), jak se objevila na stránkách novin *Berliner Tageblatt* (večerníku *Abend-Ausgabe*; č. 207, 3. května 1930).

Tento pozoruhodný obraz střízlivé extáze od anglického umělce Augustuse Johna se podivně vyjímá nad předpovědí počasí a sloupky o vloupáních, hospodských rvačkách a bankovních loupežích. Bratři Sassové byli uvězněni pro loupež a o víkendech mohou lidé, pokud stojí o legální vzrušení, navštívit novou výstavu krokodýlů v zoo. Pro ty, kdo hledají vyšší inspiraci, jsou berlínské novinky jemně přerušeny jednoduchým titulkem poněkud méně jednoduchého příběhu:

IN BERLIN EINTRAF: ALEISTER CROWLEY

(Do Berlína přijel: Aleister Crowley)

Tento pětapadesátiletý muž se u nás na nějakou dobu usadí, aby zde připravil výstavu svých obrazů, která by se měla konat na podzim. Aleister Crowley je malířem z vášně. Musí být, neboť

díky horolezectví jeho zrak nasál nálady ovzduší a světla vzdálené běžným lidským očím. Už jako úspěšný dobyvatel nejvyšších hor Mexika se Crowley dvakrát pokusil pokořit Himálaje. Jeho poslední himálajská expedice se odehrála roku 1905 a on na ní dosáhl výšky 7 000 metrů, než jej vzpoura členů expedice přinutila k návratu. Svá horolezecká vyprávění, životní příběhy, mnohá dobrodružství (Crowley kdysi žil jako jogín) a poesii vtělil do řady knih, které se v současnosti objevují v Anglii.

Crowley už poradil vůdci nedávno shromážděné německé expedice na Himálaje, jak zdolat jistý ledovec. Crowley v interwiev řekl, že pokud se expedice bude jeho radou řídit, dosáhne vrcholu, jinak že na ně čeká zkáza: „Němci mají v tomto dobrodružství skvělé vyhlídky.“ Pro anglickou veřejnost je gentleman-bohém Crowley kontroverzním fenoménem. Někteří lidé v něm vidí kontroverzního filosofa, jiní v něm spatřují umělce-šaška. Avšak nikdo nemůže zpochybnovat, že je tento horolezec, šachista, básník-filosof a malíř jednou z nejpozoruhodnějších postav současnosti. Pro nás je jakýmsi křížencem Karla Meye a Schopenhauera. Možná je mnohem více, možná méně.*

Ale zpátky do Schwerinu: dvě stě dvacet kilometrů severozápadně od Friedrich-Wilhelm Platz živý, dýchající předmět článku v *Tageblatt* právě dorazil autem z Berlína; je na cestě za svými záležitostmi do Hamburku

* Karl May (1842–1912) byl autorem dobrodružných románů zasazených na imaginativně koncipovaná odlehlá místa, jako je „divoký západ“. V pozdějším životě May skutečně navštívil vzdálená místa jako Egypt nebo Sumatru a jeho názory i tvorba se změnily. Arthur Schopenhauer (1788–1860), autor díla *Svět jako vůle a představa*, byl významný německý filosof, ovlivněný „indickými mudrci“; pod tímto vlivem vytvořil svébytný transcendentální idealismus, který potom ovlivnil Einsteina, Schrödingera, Wittgensteina, Junga, Freuda, Thomase Manna, Jorge Luise Borgese, Richarda Wagnera, a prostřednictvím Nietzscheho také Aleistera Crowleyho.

a Londýna. Za volantem je úzkostlivý „prostředník“ a obchodní společník Aleistera Crowleyho, Karl Germer. Germerova americká manželka Cora je na sedadle spolujezdce. Automobil zaparkuje před elegantním hotelem v centru města. Pěkná, čtyřpatrová kamenná budova vykládaná slonovinou, německý Hof, evokuje atmosféru civilizované velkoleposti roku 1902: neoklasicistní chrám rozumu na úzkém bulváru stinných stromů s vyhlídkou na kanál Stör, přítok krásného Schwerinsee neboli jezera Schwerin.

Název města Schwerin se Crowleymu vryl do paměti a připomněl mu pět krušných let ve Spojených státech během války v letech 1914–1918. Jako aktivní příslušník spojenecké rozvědky Crowley sledoval protispojenecké Američany (německého původu). Někteří jednoduše vykřikovali, že by se USA nemělo plést do války, jiní provozovali podvratnou činnost. Během devatenáctého století přesídlila spousta obyvatel města Schwerin do Milwaukee ve státě Wisconsin a mnoho z nich se začalo věnovat pivovarnictví (v současnosti jsou Milwaukee a Schwerin sesterská města). Zde je pozadí Crowleyho jinak tajemné zmínky o pivovarnících z Milwaukee v eseji „Poslední kapka“, kterou napsal na obranu proti přesvědčení svých protivníků, že byl během první světové války spíše proněmeckým zrádce než špiónem nasazeným mezi německé agenty. Crowley shodou okolností právě uveřejnil část této eseje v nové knize *Legenda Aleistera Crowleyho*. Kniha měla prolomit bojkot londýnských knihkupců na Crowleyho díla. Diskuse v Berlíně vedly Crowleyho k tomu, že očekával i překlad do němčiny.

Oni (Crowleyho nepřátelé) se mě snažili dostat ... a sebevědomě se domnívali, že sedím v přepychovém obleku v hotelu Ritz-Carlton a popíjím jednu číši šampaňského za druhou na zdraví císaře, zatímco konspiruji s pivovarníky z Milwaukee.

Nebyli snad ve Schwerinu pořád fanatici? Když si zapisoval do deníku události toho dne, zmínil se Crowley o „shromáždění Stahlhelm“ ve Schwerinu

a „jejich šéfovi jménem Seldte“ a připojil jediné slovo jako komentář: „Dobré.“ To s největší pravděpodobností odkazuje na to, že se Crowley setkal s Franzem Seldtem v „X (deset hodin) na Niederlandische Hof“. Crowley se toužil dozvědět, co se v Německu skutečně děje; informace pak mohl předat podplukovníkovi Johnu Fillis Carré Carterovi, vedoucímu anglického „zvláštního oddělení“ neboli styčné plochy policie a MI5. Crowley měl s Carterem, jenž měl krycí jméno „Nick“, důvěrnou dohodu, jejíž plný rozsah je pro nás nyní ztracen; nikdy neměla vstoupit do písemně zachycené historie. Carterovo krycí jméno mimochodem bylo odvozeno od fiktivního detektiva „Nicka Cartera“, vytvořeného pro šestákový román *Učeň starého detektiva* roku 1886 (*Nick Carter Weekly* nahradil roku 1915 *Detective Story Magazine*). Kanáďana Cartera pocházejícího z Halifaxu představil 666 Crowleyho žák Gerald Yorke v červnu 1929; Carter se vážně, nezřídka podrážděně zajímal o kaleidoskop Crowleyho aktivit; Crowley většinu času kolosu Scotland Yardu rád posloužil.

Aleister Crowley přicestoval do Berlína 18. dubna, čtrnáct dní před svým noclehem ve Schwerinu. Malíř, karikaturista a astrolog Hans Steiner zatelefonoval do novin *Berliner Tageblatt* čtyřiaadvacátého, aby upozornil reportéry na sólokapa: v Berlíně se objevil muž, který byl teprve před rokem na titulních stránkách novin po celé Evropě s tajuplným příběhem ohledně odmítnutí francouzské vlády obnovit „siru Crowleymu“ povolení k pobytu v Paříži, čímž byl mág účinně vypuzen z Francie. Objevily se fámy o tom, že je německým špiónem, a mnoho dalších. Ale byly to jen fámy; vláda odmítla *refus de séjour* (vyhoštění) vysvětlit.

Interview pro *Tageblatt* pravděpodobně udělal bystrý mladý židovský novinář Günther Stein a vyšlo čtyři dny po Steinerově telefonátu. Ale měl chytrý text novin *Berliner Tageblatt* pravdu? Byl Crowley křížencem Karla Maye a Schopenhauera? Byl to revolucionář, anebo bláznivý rádobyfilosof? Kdo byl tenhle Aleister Crowley, který tak fascinoval obyvatele Berlína, na něž přece hned tak něco dojem neudělá?

Tageblatt přinesl základní životopisné údaje. Crowley je průzkumník a dobrodruh, šachista, básník, filosof, anglický gentleman, bohém

*Obr. 1.3. Aleister Crowley,
průzkumník*

(tedy je svobodomyšlný, volnomyšlenkář, umělec a estét). Názory lidí na tohoto muže se různí. Některé fascinuje, jiné odpuzuje. Některé fascinuje i odpuzuje zároveň. Je umělcem „z vášně“, působivý pro básníky a dámy, revolucionáře i kavářenské povaleče. Radí. Chce druhým pomoci k úspěchu. Píše knihy. Zná svět a umí se v něm pohybovat. Vypadá neohroženě. Je ho však možné brát vážně? Mohl by to jen hrát. Je v něm kus revolucionáře, ale o jakou revoluci jde?

Novinář Günther Stein, sám muž prahnoucí po revoluci obvyklého druhu, dobře zná své berlínské čtenáře. Neříká jim nic o Crowleyho nezvyklé náboženské výchově v úzkoprsé rodině křesťanských fundamentalistů vyšší střední třídy, rodině vyznačující se rezervovanou přezíravostí ve vztahu k nevykoupnému okolnímu světu, která pevně třímá to, čemu se dnes říká „kreacionismus“, a zastává teorie o absolutní a doslovné platnosti „božího slova v bibli“ a krvavých obětních praktikách lidí z dávné minulosti. Crowleyho rodiče byli členové vý-

lučné sekty „Plymouthských bratří“, a jako takoví by dnešní biblické fundamentalisty pokládali za laxní a odsouzené k zatracení.

Novinář dobře věděl, že by se zájem o jeho sólokapra zmenšil, kdyby se byl jen zmínil, že Crowley má náboženské nebo duchovní poselství, i kdyby překračovalo viktoriánskou logiku jeho rodičů. Berlín je pro něco takového příliš moderní, příliš střízlivě realistický, příliš revolucionářský. Novinář v závorce zmínil, že Crowley žil jako „jogín“. To je samozřejmě zajímavé a hodí se pro dobrodruha, průzkumníka Východu. Novinář si je také vědom, že „jogín“ je učitel jógy (to znamená „sjednocení“), což nejasně, příjemně nezřetelně odkazuje na „tajemný Orient“, což mnozí lidé znají anebo o tom mají tušení z populární mytologie, zájmů svých příbuzných o teosofii nebo svobodné zednářství, případně z filmů o pouštních šejcích, kteří se ocitají v extázi prostřednictvím lidské i více než lidské lásky. V žádném případě nehrozí, že by muž, jenž někdy žil jako jogín, nudil své publikum hrozbami nadcházející spásy nebo zatracení. Vskutku, jogíni jsou notoricky známí jako lidé skoupi na slovo. Kromě toho v podstatě všichni vzdělaní Berličané věří, že umění je příbytkem duše; kostely a synagogy jsou pro staré měšťáky: je to atrofované, formální prodloužení úřadu do říše numinózního a také jde o legální prostředí pro konfirmace, křty, svatby a pohřby.

Sám Crowley by se jako první distancoval od všeho, co by většina lidí chápala pod pojmem „nést náboženskou zvěst“. Z konvenčního hlediska Crowley vskutku nic takového nenabízí. Není to evangelizátor, chraň bůh. Nepokouší se vpravit náboženství do hmotného světa. Nechce, aby jej lidé viděli jako gurma sestupujícího do zkaženého světa, který si má od svého upoceného svámího za babku vyslechnout slovo o hříchu a pokání. Ani zdaleka! Heslem je „čiň, co chceš“, a třebaže pro něj má i hluboký význam, ve vztahu ke světu také znamená přesně to, co říká. Každý má následovat svou pravou vůli a neplést se druhým do toho, když dělají totéž. V tomto kontextu se věta dá vyjádřit i jako: „Dej si pohov, kámo. Tenhle muž nebo tahle žena mají svůj život! Ty se starej o sebe!“

Takový postoj se do Berlína, kterému popravdě řečeno už mnoho z takového postoje proudilo žilami, velmi dobře hodil. Právě proto Crowley v Berlíně nalezne domov. Pro něj je to místo, kde se evoluce „Nového eónu“ odehrává tak, že ji lze vidět, hmatat i lízat. Jeho systém „thelémý“ (řecké slovo pro „vůli“ – „pravou vůli“) je krédem nového eónu.

Ano, Crowley byl jako chlapec formován dětstvím v uzavřené sektě Plymouthských bratří, byl jen málo v kontaktu s lidmi mimo církev nebo s mainstreamovou kulturou (Vánoce bratři odmítali jako pohan-skou slavnost). A ano, vše se pro něj velice zhoršilo, když ztratil svého milovaného a obdivovaného otce (kazatele na volné noze), jenž náhle zemřel, když bylo chlapci teprve dvanáct let. Jako adolescent padl do rukou bigotnímu evangelikálovi z nižší buržoazie, Crowleyho strýci Tomu Bishopovi, který se souhlasem jeho matky hoča svěřil do „péče“ sadistického reverenda Champneyho na škole Bratří v Cambridgi. Avšak Crowleyho vysvobodil ze školy, třebaže ne ode všech obtížných strýcových výchovných opatření, bratr jeho otce, nadšený vědec a světák Jonathan Sparrow Crowley (1826–1888).

Ale ve věku osmnácti let Crowley dospěl k vlastnímu pohledu na svět, k intenzivnímu vnímání, romantickému, avšak zároveň přísně vědeckému, s nímž se ocitl v intelektuální společnosti dalších výjimečných postav pozdně viktoriánské a edwardovské Anglie v oblasti vědy a umění. Ministerský předseda lord Salisbury doporučil Crowleyho na cambridgeskou Trinity College, aby se během studia připravoval na diplomatickou kariéru.

Celkem vzato však Crowley za své osvobození od křesťanského fundamentalismu nakonec zaplatil. Za prvé vstřebal živý smysl pro náboženskou autoritu, která vzdor tomu, jak se proti tomu bouřil jeho intelekt, zůstala jedním z aspektů pletiva jeho hlubších, motivujících myšlenkových struktur. Tento smysl pro bytost nebo bytosti mimo tento svět, které mají právo říci „Neprosím tě, poroučím“ byl posílen autoritativní strukturou Hermetického řádu zlatého úsvitu, kde byl od roku

1898 cvičen jako mág, to znamená člověk, který byl s to přimět nižší inteligence, aby pro něj pracovaly, a mohl invokovat vyšší inteligence jako vůdce a průvodce. Jeho učitel v řádu Samuel Mathers (1854–1918) byl naplněn militantním „pruským“ postojem absolutní, donucující autority: což vadilo jiným členům řádu, ale Crowley v tom našel něco obdivuhodného, nietzscheovského, mimo morální úzkostlivost vládnoucí kultury: byla v tom jakási nostalgie po prorokovi ze starých časů, člověku, který smete všechny volené výbory a pokládá demokracii za efemérní módu. Navíc Zlatý úsvit přijímal myšlenku zduchovnělých vládců, kteří se v chabém překladu nazývali „tajní vůdci“ (což bylo odvozeno od německých předchůdců osmnáctého století) a kteří nevládli jen „řádu“, ale také lidskému osudu, což stvrzovalo základní postoj božské autority, který Crowley dříve vstřebával v průběhu výchovy svého moudrého otce a Plymouthských bratří. Řečeno jednoduše, ba zjednodušeně, z psychologického hlediska Crowley ztratil svého otce, ale nakonec našel otce jiné. Jeho vzpoura začala otcovou smrtí; potom v sobě Crowley velkou měrou choval zlobu vůči buržoazní průměrnosti a věčné stupiditě, která po otcově smrti pohltila jeho život a z jejíhož sevření se zběsile snažil vymanit v řadě vnitřních i vnějších bojů.

Druhá velká cena, kterou musel Crowley zaplatit za své osvobození z dusivé náboženské konformity, byla samotná snaha. Vytvářel nesmírné množství excesivní osvobozující energie; někdy pro něj muselo být obtížné zpomalit motor vzpoury. Měl silnou tendenci činit své osobní problémy univerzálními a dělat z nich vize vlastní duchu doby. Je na místě poznamenat, že jeho osobní „tragédie“ byla velkou měrou obalena viditelným úpadkem civilizovaného světa do materialismu a odlidštěné standardizace výrobků. Crowley tvrdil, že nemá žádné spory s přírodou; příroda je taková, jaká má být. Ale lidstvo upadlo do titánské duchovní bitvy s vlastní minulostí. Z jednotlivostí svého vlastního osvobození přeskočil, podoben „Orkovi“ – Blakeovu dítěti svobody a vzpoury, k vizi univerzálního osvobození potřebného pro lidstvo, aby se vymanilo ze

„staroeónského“ represivního náboženství, nevědeckých pověr a politického, sexuálního a společenského útlaku. Jeho osobní zkušenost, o tom ho nemusel nikdo příliš přesvědčovat, byla mikrokosmem „bohů“, jednajících s naším živočišným druhem; takto a z tohoto hlediska se stal živým, třebaže jen příležitostným „Thothem“ neboli písařem bohů: mágem, který vládne slovem. Bohové diktovali; on psal: všimněme si, že to není nijak vzdálené názorům jeho otce na písmo. Tak i Crowleyho magický řád A.∴A.∴ trval na stupních autority řádových spisů. Jen velmi málo textů bylo zařazeno do třídy A: šlo o přijaté materiály ze zdrojů za hranicemi toho, co byla s to vytvořit lidská racionalita. Spisy třídy A pocházely od vyšší inteligence, z oblasti mimo obyčejný rozum. Pohled božího oka jako osobní zkušenost – o takovou vizi Crowley usiloval skrze postupné zasvěcování anebo odhalování hlubin a tajemství svého bytí. Domníval se, že v jádru je jakési vyšší *Id*, božská moc, jíž si bláznivý vědomý člověk nebyl vědom. Osvobodte nevědomou moc, a lidská civilizace bude s to udělat kroky nezbytné k nastolení nového kosmického řádu, který čeká na probuzení bytí Člověka.

Netřeba zdůrazňovat, že se takový proces nemohl uskutečnit bez toho, co by Jonathan Swift nazval „jisté obtíže“ – obtíže jako první světová válka, úplné osvobození žen a nadcházející další, ještě větší konflikty.

Když plně zvnitřnil tento itinerář pro sebe a z poslušnosti ke svému „svatému andělu strážci“, svému spojení s nejzazší skutečností, svým „nevědomím“, pokud chcete, stal se Merkurem nebo putujícím Bláznem, dítěti podobným nástrojem bohů, neviditelnou přítomností, větrem, jakýmsi tajným mistrem: což bylo pro muže, který na sebe tak rád upoutával pozornost, obtížné. Pro svět to byl mladík Aleister Crowley, výstřední nemravný hoch, inteligentní, bystrý, výjimečně talentovaný, odvážný, bláznivý, impulzivní, často směšný, ambiciózní, nemožný, posedlý sám sebou, toužící po slávě, ale také neuvěřitelně skromný, překvapivě duchovní, štědrý, a upřímně – rovněž velmi sexy pro ženy citlivé na duchovní stránku sexu a sexuální stránku duchovnosti.

Crowley svými úžasnými talenty a energií trpěl. Básník vandal, který rozbíjí okna buržoazního skleníku a vrhá se na barikády proti behemotovi prostřednosti – možná trochu moc tlačil na pilu. Chtěl být znám jako Šelma 666, což byl dobrý vtíp pro ty, kdo byli „in“ ohledně asociací i pózy, a dobrá izolace od těch, jimž věnovat pozornost by bylo ztrátou času; nicméně takový titul mohl způsobit spoustu těžkostí od doslovně uvažujících, líných, necitlivých myslí, zvláště pokud plály morálním pokrytectvím a nekristovskou, křesťanskou horlivostí. Svět, jenž se rád pokládal za osvícený a pokrokový, už nepoužíval mučení, rozžhavená železa a inkvizici, ale měl a stále má tisk, který dokáže trýznit dobré lidi, zbavovat je úcty jejich druhů a připravovat o živobyty ve jménu... svých akcionářů.

Aleister Crowley se dostal na černé listiny „morálních strážců společnosti“, kteří se vyjadřovali v levnějších, masově vydávaných novinách. Jakmile se jejich majitelé dozvěděli, že Crowley nechce nebo nemůže bojovat za svou dobrou pověst u soudu (byl aktivně bisexuální, což byl tehdy zločin), začal mu jít bulvár po krku, zvláště *The Sunday Express* (v letech 1922–1923), *John Bull* (1920–1930) a před velkou válkou i *The Looking Glass* (roku 1910, vlastníkem byl West de Wend Fenton před svým uvězněním). Něco z této špíny muselo zůstat, a to i na kontinentu, kde bylo také dobře známé anglosaské sexuální pokrytectví, pokud se zde neměla rozvinout vlastní excesivní verze.

Další kolo pronásledování Crowleyho jako nežádoucího nastalo, když mu bylo na jaře roku 1929 odňato povolení zůstat v Paříži, ale kontinentální tisk nesdílel poplašené morální pobouření, kterým se vyznačoval britský bulvár. Co se článku v *Berliner Tageblatt* týče, Crowley byl nadšený, když viděl tak nezvykle spravedlivý a užitečný příběh. Navíc zde byl v centru pozornosti Crowley jako umělec. Konečně něco jako uznání! Neboť Crowley byl vždy umělcem, avšak jeho vědomé umělecké snažení v oboru malířství po smrti jeho matky roku 1917 se jinde setkávalo jen s lhostejností nebo nepřátelstvím, jak uvidíme. Zde však

byly německé noviny, které oznamovaly bez jakýchkoli postranních narážek, že se tento vášnivý muž oddaný kultuře chystá vystavovat na podzim v Berlíně.

Byl Crowley něco více, anebo méně než kombinace Karla Maye a Arthura Schopenhauera? Samotná otázka byla natolik matoucí, že si nežádala odpověď, ale Crowleymu ukazovala perspektivu intelektuálů i nevzdělců. V každém případě měl Crowley, jak zjistíme, natolik složitou, jedinečnou psychologii a vyznačoval se takovou schopností přebývat na svrchovaných výšinách stejně jako v pěkné řádce hlubin, že nemá smysl chtít říct, co byl přesně Crowley zač, protože mohl hrát příliš mnoho rolí a byl s to dělat velmi mnoho věcí. Existovalo snad jediné, čím opravdu nebyl: nikdy nebyl hloupý. Jenže děti, které nikdy nejsou hloupé a jsou velmi bystré a energické, mohou být také velice vyčerpávající, a to mohla být pravda o Crowleym, který byl velice často na mizině a jako Ježíš opravdu potřeboval následovníky, aby mu posloužili svým majetkem (Ježíše financovala Jana, manželka správce Heroda Antipy Chuzy*), jenže Ježíše nikdo neobviňuje, že žil z nemorálně získaných peněz!). Nebylo by správné říci, že se Crowley odcizil všem svým přátelům, ale je pravda, že mnoho z nich vyčerpal, podobně jako příliš mnoho slunce může vyčerpávat nehybného člověka, který se koupe.

Jak bychom tedy mohli popsat drsného, robustního, pětapadesátiletého Crowleyho kouřícího dýmku, na jaře roku 1930? Inu, šel na to. Šel na Berlín; potřeboval nové ústředí, nové kontakty, nový život; potřeboval být v centru současného života, spojen s životními energiemi planety.

Crowley byl člověk, který odmítl být starý; byl ztělesněním svého „nového eónu“, eónu dítěte-mstitele a dobyvatele, dítěte zamilovaného do Slunce, životní síly, ať už pro to byl milován, nebo vysmíván, obáván, či oslavován. Crowleyho inspirovala změna, pohyb, svoboda, výzva nemožného. Býval by stanoval v Tiergarten, kdyby na to přišlo; podoben

* LK 8,3.

obchodníkovi zkrachovalému ve velké krizi se teď díval, jak to vypadá v dolních částech kola štěstěny. Crowley uměl spát i žít v drsných podmínkách, i když pro něj bylo přirozené obklopovat se krásnými věcmi: dobrou konverzací a temperamentními ženami, které viděly život jako báseň; byl šťastný a hravý, vždy uprostřed nádhery nenapodobitelné přírody i nenapodobitelného umění...

Proč ale přijel do Berlína? Co měl za lubem?

2. JAK PRODAT ALEISTERA CROWLEYHO

Řada setkání, která se uskutečnila v Berlíně koncem dubna 1930, nám dává vodítko, jak bychom měli rozumět Crowleyho záměrům. Ve středu 23. dubna odjel asi 10 kilometrů severozápadně od centra města na předměstí Tegel, kde se setkal s vydavatelem teosofické literatury Henri Birvenem.

Birven původně pocházel z Cách a vystudoval filosofii; před první světovou válkou přednášel o elektroinženýrství. Od roku 1929 jeho teosofický časopis *Hain der Isis* (Isidin háj) obsahoval i ukázky z Crowleyho prací, po domluvě s lipskou teosofkou Marthou Küntzelovou, která překládala Crowleyho spisy. *Hain der Isis* sídlil na Birvenově domovské adrese Schulstrasse 7, asi 500 metrů jihozápadně od Humboldt Oberschule v Hatzfeldallee, kde pracoval jako učitel. Mezi přispěvatele patřil i autor *Golema* Gustav Meyrink, Joanny Bricaud (1881–1934; patriarcha ve Francii sídlící „Univerzální gnostické církve“) a neognostický patriarcha E. C. H. Peithmann.

Když dorazil do Birvenova domu, byl Crowley nejprve vyvedený z míry, když zjistil, že se tady podle všeho odehrává jakýsi večírek. Šelma předpokládal, že si v klidu sednou a budou jednat obchodně. Místo toho mu představili dr. Arnolda Krumm-Hellera, což byl vážný německý mystik a doktor, který strávil velkou část života v Mexiku a Paříži, kde rozvíjel svou silně vyvinutou vášeň pro neorosekrucián-

ské a neognostické filosofie, stejně jako dlouhotrvající zájem o alternativní medicínu a rozvoj teosofie. Krumm-Heller se na seznámení se slavnou „Šelmou 666“ velmi těšil a Birven tím, že spojil setkání s Krumm-Hellerem a Crowleyho příjezd, budil dojem důležitého člověka.

Setkání se rovněž zúčastnil komerční umělec Walter Plantikow. Smyslem toho možná bylo pomoci Crowleymu udělat si nějaké známosti na berlínské umělecké scéně, tak že by Plantikow dostal jako zakázku ilustrovat Crowleyho nové překlady do němčiny, i když Plantikowým řemeslem bylo erotické umění. Myslel si snad Birven, že je Crowley sexuální maniak? V každém případě Crowley posoudil Plantikowu práci jako „dobrou“.

Když se s Crowleyem v dubnu 1930 setkali, Plantikow, tehdy žijící na Lütticher Strasse 2 (N65), už ilustroval erotické *Paměti Dona Juana* od Féliciena Mallefille. Účelem setkání patrně bylo zajistit rozumně placené umělce pro texty nakladatelství Thelema Verlag. Plantikow stále pracoval v Berlíně ve čtyřicátých letech jako ilustrátor nakladatelství Steiner Verlag; ilustroval dětské historické dobrodružné příběhy, jako byl třeba *German Storm Gibraltar* od Wolfganga Hofmanna. Rovněž pracoval ve *Válečné knihovně německé mládeže* nakladatelství Steiner Verlag; když společnost roku 1943 překročila novinové kvóty, rozesílaly se její brožury jako pamflety vůdcům Hitlerjugend, aby inspirovaly mladé lidi k boji.

Crowley se rozhodl vzít večírek jako poklonu a na pozdější část večera uspořádal soukromou večeři s Birvenem, aby si promluvili o nakladatelských záležitostech a věcech týkajících se Crowleyho přání vést Teosofickou společnost pod svou thelémskou korouhví. Když však Crowley dorazil na plánovanou večeři, rozzuřilo ho, že Birven opět

* Podle Slovníku erotických umělců Eugena Burta (2010) se Plantikow narodil v bavorském Georgenbergu roku 1893 a studoval na Berlínské akademii.